

plora», Alcover (*Poemes Bíblics*, 59; i supra); «Tota sola feu la vetlla, *viudeta* igual?», Maragall. *Viuda encantada*, Cançoner Pop., Coromines (*Amor Traidor* II, en *Putxinellis*, 135), V. CANT.

Viudo. La gènesi de la forma masculina fou un poc diferent de la de *viuda*, car en viduus el seguit de les dues UU no permetia la consonantització ocorreguda en *viuva*; i no trobant-se la -D- en fi de síl·laba, passà a -z-, com era regular darrere l'accent (*LleuresC*, 210, 298-9): d'on la forma *viso* de les *VidesR* («Sent Esteve --- és dit *viso* per ço com a les *vidues* donava lausable ensenyament», f° 20v1, trad. *viduus* --- *viduus*); o, amb un tractament un poc retardat, *viduu*: «com deven ésser amonestats vèrgens, *viduus*, marits e mullers» en el *L. Suma de Collacions* de c. 1400 (*DAG.*): la final UU es presenta tractada com s'ha d'esperar, d'acord amb *CERVO/cero*, *salvu*, *servu*, *solvu*; igual que en aquests, l'extraordinària final -u tendia a normalitzar-se en -o (cf. *LleuresC*, 361, 299) i intervenint la influència de *viuda*, quedà *viudo* com a forma definitiva.

Com desenrotllo en *DECH* v, 833b21-42, en la major part de les llengües el nom del *viudo* és un derivat secundari del de la *viuda* o hi ha estat emmotllat: angl. *widower*, al. *witwer*, al. dial. *witmann*, *willing*, basc. *emazteki alhargun* (estudi detingut dels fets bascos en els meus *Top. Hesp.* 314, 313-319), fr. *veuf* [S. XVI, abans *homme veuf*], *veuse* només en oc. mod., mentre que *vézoa* i variants ja abunden en els trobadors, en cast. *viudo* només des de 1495, per a l'it. veg. el mapa 77 de l'*AIS*. No és inoportú ni desencertat el petit assaig de JoPla en «Destino» febr. 1960 a propòsit d'això, on ho pondera tot amanint-ho amb salsa del seu deliciós humor: «quedarse viuda ha sido siempre muy importante y quedarse viudo ha sido como quedarse en nada, desde tiempos remotísimos», «la sociedad parte de la idea de que el viudo --- queda liberado y --- su posibilidad para suscitar sentimientos es muy precaria --- nula». Un altre gran humorista va escriure «El pobre *viudo*», drama en 3 actes de Rusinyol.

La forma definitiva *viudo*, de la qual hom repòrta un cas (*AlcM*) de 1442, és ja la de StVicentF: «també s'i entraran los conjugats e los *viudos* e les *vidues* (*Serm.*, ms. 276, Schib); i JoMartorell: «après vénen tots los hòmens *viudos* e les dones *viudes* après ---» (Ag. I, 121), i del seu explotador Galba «lo pare era *viudo*, que havia treballat gran temps que la princesa fos sa muller» (cap. 451-466) forma comprovada per mi en l'ed. princeps (i comuna a les ed. Ag., Riquer i *NCl.* v, 238.28). *Vilvo* ja en Aversó (1390), i *viudo* en diccs. des del Cat.-Al. de 1502, Busa-N., OPou (*TbPu.*, 159).

A penes cal dir que *viudo* no deu res al castellà (on no es documenta fins 100 anys més tard que en català), i que avui és la forma usada per tots els escriptors sense manies (*vidu* i *vidueta* fins tenen molt de ridícul i no sé si ningú ha mai gosat dir *enviduar*), com Russinyol (supra), Coromines (*Pigmalió*) o VCatalà: «l'avi, el *viudo*, entrà en la cambra ---» (*Ombri-*

voles, p. 11); i estesa per tot el domini lingüístic, sense excepció: Cardós i Vall Ferrera (1932-4), capdamunt del Cardener (*Cal biudu*, Guixers i Coma-Pedra, 1964); a Eivissa (*kaz vénudu* StJosep de sa Talaia, *Cas Vildo* i *Puig d'En vildu* a StVicent de sa Cala).

Es oportú assenyalar que també en gascó, on ningú pot pensar en castellanisme, el masculí 'viudo' s'ha format partint del femení, i terminant en -o (avui pronunciada -u, naturalment en ll. d'oc) i en formes paral·leles, pròpies d'allà i més o menys diferents de les nostres, com *béyuzu*; l'àrea de les quals comprèn fins a la línia Couflens (Alt Arrieja), valls de Luixon i de Banheres de Bignorra, Lourde, i tot el dept. de B.-Pyr. (no sols el Bearn); a la vall d'Aran *biéudu*, fem. *biéuda*. A la costa atlàntica i Landes, havent restat trisíl·lab el femení, l'accent ha estat atret a la síl·laba penúltima, segons la llei accentual occitana: *bedúbə*, i també allà el masculí ha estat refet partint de la forma femenina: *bedú* (*ALGc.* IV, 1262).

DERIV.: *Vidual* [c. 1400]; Eiximenis (*Dones*) «estament *viduals*» 145.25; 147.4, 151.36; *Collacions*, cultisme pur, que ha de restar així; *vidualitat*; *vidualment*.

Viudedat [Belvitges] o menys usual *viudetat* (com voldria *AlcM*); en l'abstracte, a causa de la importància legal ha tingut ús més ampli *viduïtat* [Eix., *Dones*, 144.4f., 145.14, 146.9, 146.20], *Collacions*, JnEsteve, Andr. Bosc, *Const. de Cat.* [S. XVII], però és clar que *viudedat* és tant o més acceptable. També es digué força *viduatge*, Eiximenis (*Dones*, 146.19, 24; *Angels, DAG.*; *Collacions* i JoMartorell, *ibid.*) o *viudatge*, JRoig («Amant Rachel, / *viudatge* d'Anna, / de Na Susanna / pren continència», *Spill*, 15355) i ross. ant. *visoatge* («la muyler meua --- del vestir de *visoatge* ---» a. 1323, *RLR* XXXII, 543).

Viudeta [Andreu Febrer, 1423, *Purgatori* XXIII, 92]. I en la tràgica cançó: «Tota sola feu la vetlla, / *viudeta* igual? / ---No la faig ju tota sola, Comte l'Arnau / --- valga'm Déu, val!»; «una *viudeta* que hi ha --- / ella festeja 'ls fadrins de la primera volada / ---», *Romllo* (reco. a Vic, MilàF, 352.6); «Bogejar i cantar per escampar els mals penaments, com tantes *viudetes encantades*, que tenen marit i se n'han de pairar, cinc anys ha que el meu Damià va anar-se'n ---», Coromines (*Amor Traidor* II, p. 28).

Salta a la vista que una forma *vidueta* seria d'un ridícul pujat; no dubto que no és pas el que escriví el val. Artur Perucho en «Que n'és de trista la vida / quan no se té un bon amor: / la *viudeta* blanca, blanca, / plorant està el seu espòs, / que d'ençà que es quedà *viuda*, / res no li dóna consol / --- / que la seua llum ardenta / a la *viuda* ha enamorat...» (encara que a *L'Espill*, 1985, 149, li ho hagin distressat en *vidueta*, *vidua*).¹⁰ No tinc a l'abast per a comprovació l'ed. original de la *Inútil Ojrena* de Carner (1924), on se li atribueixen uns versos amb el títol «Solitud o plany de la *vidueta*» (en les O. C., 240), però en tot cas constatem que no ho va perpetrar en vers, car el mot no figura més que en el títol.

Viudesa [-eza, Busa-N.; -esa, Lacav.] el precursor